

КУРСИ ЛЮДИНОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ В СТРУКТУРІ АНТРОПОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

Аносов І.П., професор, доктор педагогічних наук
Елькін М.В., професор, кандидат педагогічних наук

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Автори виділяють три етапи людинознавчої підготовки вчителя, кожний з яких має свою специфіку цілей, задач, змісту, технологій і необхідних засобів. Людинознавчі технології спрямовані на включення в мистецтво переживання як способу пізнання самого себе і світу.

Ключові слова: педагогічна антропологія, людинознавство, психопедагогіка.

Аносов И.П., Элькин М.В. КУРСЫ ЧЕЛОВЕКОВЕДЧЕСКОГО ЦИКЛА В СТРУКТУРЕ АНТРОПОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ / Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, Украина

Авторы выделяют три этапа человековедческой подготовки учителя, каждый из которых имеет свою специфику целей, задач, содержания, технологий и необходимых средств. Человековедческие технологии направлены на включение в искусство переживания как способа познания самого себя и мира.

Ключевые слова: педагогическая антропология, человековедение, психопедагогика.

Anosov I., Elkin M. COURSES CHELOVEKOVEDCHESKOGO CYCLE IN THE STRUCTURE OF ANTHROPOLOGICAL TRAINING TEACHERS / Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky, Ukraine

The author identifies three phases person study teacher training, each with its own specific goals, objectives, content, technology and the tools. Person study of technology aimed at the inclusion of other experiences as a means of knowledge itself and the world.

Keywords: educational anthropology, humanities, psychopedagogy.

Постановка й обґрунтування актуальності проблем. В новому тисячолітті концептуальне людинознавство виходить на передові позиції. Завдяки йому стрімко змінюється свідомість людини, набираючи рис універсальності, повноти і цілісності. Проглядаються контури сучасної антропології – вчення про людину і її життя як утворення цілісних. Сучасна антропологія є цілісним людинознавством, невичерпним джерелом розвитку якої б то не було науки про людину, основою для розуміння смислу її життя і призначення на землі. Людинознавчий цикл навчальних дисциплін в педагогічній освіті відображає взаємозв'язок психології, антропології та педагогіки, тому професійна підготовка вчителя людинознавства повинна здійснюватися шляхом введення в навчальний процес названого циклу дисциплін. На протязі всіх років навчання студентів в педагогічному ВНЗ повинне проходити поступове заглиблення в людинознавство.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Ознайомлення з дисертаційними дослідженнями, філософськими, психологічними працями, присвяченими питанням антропологічної освіти, засвідчив, що історичний аспект цієї проблеми певною мірою знайшов відображення в роботах І.Аносова, Б.Бім-Бада, С.Кулікова, А.Огурцова, М.Окси, Т.Троїцької, а теоретико-практичний – у дослідженнях В.Максакової, В.Сластьоніна, Л.Рахлевської та ін. Проте визначення сутності, змісту особливостей сучасного

людинознавчого циклу навчальних дисциплін в структурі антропологічної підготовки учителя й шляхів його реалізації в навчально-виховному процесі перебуває поза межами аналізу, результати якого можуть мати теоретичне і практичне значення для педагогіки. Визначення антропологічної складової, як відзначає І.Аносов «дотепер лишається на рівні погляду, принципу або концепції, що не лишається на рівні погляду, принципу або концепції, що не дозволяє йому стати рушійною силою, чинником життєвих перетворень» [1, с.3].

Зв'язок роботи з науковими темами. Стаття виконана згідно з тематикою передбаченою планом науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і педагогічної майстерності.

Результати дослідження та їх обговорення. На сьогоднішній день можна виділити на всякий випадок, три етапи людинознавчої підготовки:

I етап – початкова психолого-антрополого-педагогічна підготовка;

II етап – основна психолого-антрополого-педагогічна підготовка;

III етап – поглиблена психолого-антрополого-педагогічна підготовка педагога-антрополога.

Кожний з цих етапів має свою специфіку цілей, задач, змісту, технологій і необхідних засобів. В цілому вказана підготовка називається людинознавчою. Її кінцева ціль – впровадження в практику власне життя, в тому числі виховання синтетичних способів світосприйняття (розуміння) не зовнішньо орієнтованою і не внутрішньо орієнтованою, одночасно і того, й іншого. Окрім того, вказана ціль пов'язана з набуттям навичок активної людини, що творить свої події і обставини, з освоєнням життя у стані діалогу і з отриманням для цього необхідних засобів. В процесі людинознавчої підготовки майбутнього вчителя ліквідуються «внутрішні» і «зовнішні» протиріччя; змінюються світогляд, світовідношення і відкривається центр внутрішнього управління своїм життям і діяльністю. Людинознавчі технології спрямовані на включення в мистецтво переживання як способу пізнання самого себе і світу [2, с.257].

Діяльність студента організовується за допомогою психолого-антрополого-педагогічного підходу у навчальних заняттях. Види діяльності викладача курсів людинознавчого циклу: навчальна, наукова, методична, консультаційна. Реалізація вказаних видів діяльності передбачає перш за все створення або підбір необхідного тексту, його інтерпретацію. У цьому випадку викладач виступає в ролях автора і режисера. На етапі навчання викладач виконує роль актора, а іноді і глядача, якщо заняття проводять самі студенти. Специфіка занять полягає в тому, що кожний новий і кожний заключний розділ починається з проведення діагностики студентів, по з виявленню різноманітних якостей, особливостей і рис особистості.

До основних методів діагностики відносяться тести, опитувальники і анкети; проєктивні, психофізіологічні, мало формалізовані методики та ін. однак не слід черезчур захоплюватись суворими методиками, які відволікають від основної цілі заняття, так само – популярними тестами і опитувальниками. Вибрана діагностична методика повинна бути органічно вплетена в план заняття і відпрацьована через вправи, завдання, тренінги. Можливе

використання визначення результатів проведених занять. В навчальному посібнику «Самопізнання в процесі вивчення педагогічної антропології» [5, с.26-34; с.156-196] автор найбільш докладно представив свої розуміння з питання діагностики студентів у процесі вивчення курсів. Окрім того, в посібнику наведені різні методики діагностики, які використовувались у дослідно-експериментальній праці.

Наступна вимога, що висувається до педагогічної системи, яка реалізує антропологічний підхід, - включення людинознавчих дисциплін як інваріативну, так і в варіативну частину навчального плану ВНЗ. Якщо буде здійснюватись підготовка фахівця в сфері педагогічної антропології, то всі курси людинознавчого циклу необхідно включити в інваріативну частину. В іншому випадку для майбутнього педагога необхідно пройти два перших етапи людинознавчої підготовки, а третій етап віднести до курсів за вибором. Основні принципи побудови змісту навчальних дисциплін: монтажна інтеграція знання навкруги проблеми людини; опора на передові ідеї педагогіки і психології; спадкоємність між етапами і курсами; рух від загального до одиничного через особливе; врахування потреб в самопізнанні; своєрідність процесів самовиховання – виховання, самоосвіта – освіта; зв'язок з життєвим досвідом самих студентів і опора на їх досягнення. У відповідності з етапами розширюються цілі людинознавчої підготовки вчителя [4, с. 173].

На початковому етапі вузівської підготовки з'являється вступний предмет, який ми називаємо людинознавством. Він допомагає першокурсникам зняти гостроту проблем самопізнання, самоорганізації, взаємовідносин з новими людьми, адаптації до вишівського життя, а також навчать розподіляти і витратити потенціал особистої психічної енергії, запобігати стресогенним ситуаціям та нервово-психічному виснаженню. На першому етапі психолого-антрополого-педагогічної підготовки навчальний предмет людинознавства слід назвати психопедагогікою. Важливо виділити різницю психопедагогіки, розробленої Л.Фрідманом від людинознавчої психопедагогіки. Ціль навчального предмету, за Фрідманом, - психологічне забезпечення педагогічного процесу (педагогічна психологія). Наша ідея психопедагогіки полягає в іншому підході. Психопедагогіка розглядається нами як психологіка і педагогіка. Психологіка дає можливість розуміти процеси «само»: самопізнання, самовиховання, самоудосконалення. І лише через «само» можливий перехід до навчання, освіти, виховання іншої людини (педагога). Психопедагогіка дозволяє почати підготовку педагога-антрополога, який пройшов через самопізнання і самовиховання, а потім – того, що виводить інших на шлях до самого себе істинного [3, с.174].

Другий етап психолого-антрополого-педагогічної підготовки (основна частина) представлений наступними навчальними предметами: психологічна антропологія. Вони взаємопов'язані між собою. Розуміння внутрішнього світу з різних філософсько-психологічних позицій дає можливість по-новому віднести до освітнього процесу і запропонувати ефективні педагогічні технології для самоудосконалення і підвищення якості виховання учнів.

Виникає можливість глибокої інтерпретації інтегративно-психологічного знання в педагогічному процесі.

Третій етап (поглиблена підготовка вчителя людинознавства) повинна включати вивчення комплексного предмету з психолого-педагогічної антропології, а також різноманітні спецкурси і спецпрактикуми з практичної психології трансперсональної і транскомунікативної психології, авторських виховних систем та ін.. Цей етап пов'язаний з організацією психолого-антрополого-педагогічної практики студентів, з науково-дослідною роботою з перспектив розвитку новітньої педагогіки, психології людини, єдиної антропології (мал.1).

Головна мета названих курсів – формування цілісної культури студента. Їх зміст спрямований на розвиток свідомості майбутніх учителів, збагачення душевно-духовного досвіду і розвиток творчого потенціалу кожного студента. Людинознавство містить безцінне духовне багатство, пов'язане з людиною і її життям, і відкриває для педагога широкий простір для пошуку найкращих варіантів її діяльності.

Мал.1. Структура предметів людинознавчого циклу ВНЗ

Вперше можлива поява фахівців у сфері педагогічної антропології, які постійно відшуковують, розуміють і тлумачать для конкретної ситуації цілісне людинознавство.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропонований цикл людинознавчих дисциплін допоможе повернути педагогічну підготовку від звичних засобів філософствування, від сухої теоретичної розсудливості до екзистенціальних, ціннісних проблем життєвого світу людини. Майбутні педагоги отримають цілісне уявлення про людину ростучу, яка розвивається, живе, мислить, творить, засвоює сенс життя і свого призначення. Вони здійснюють процеси самопізнання і самовиховання, отримавши тут досвід, зможуть в подальшому допомогти в подібних процесах своїм учням.

Література

1. Аносов І.П. Антропологізм як чинник гуманізації освіти (теоретико-концептуальні основи): автореферат дис.... докт.пед.наук. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. [Національний пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова]. – К., 2004. – 46 с.
2. Аносов І.П. Сучасний освітній процес : антропологічний аспект: монографія / Аносов Іван Павлович. – К.: Твім інтер, 2003. – 391 с.
3. Окса М.М. Проблеми та тенденції вивчення загально педагогічних дисциплін в Україні 30-х – 80-х років: монографія / Окса Микола Миколайович. – Мелітополь: МДПУ, 2004. – 208 с.
4. Окса М.М. Предмет і методи сучасної педагогічної антропології та їх характеристика / М.М.Окса // Науковий вісник Мелітопольського держ.пед.ун-ту. – Сер.: педагогіка. – Вип.7. – Мелітополь, 2006. – С.170-188.
5. Рахлевская Л.К. Самопознание в процессе изучения педагогической антропологии: Учеб.пособие / Л.К.Рахлевская. – М., - Томск, 1996. – 188 с.